

بررسی رابطه نظام ارزشی و رشد اخلاقی با هویت یابی در دانش آموزان دوره
متوسطه

طهمورث آقاجانی¹

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی رابطه نظام ارزشی و رشد اخلاقی با هویت یابی در دانش آموزان دوره متوسطه آموزش و پرورش اسلامشهر است که روش تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری دانش آموزان دوره متوسطه اسلامشهر که نمونه آماری 320 نفر دانش آموزان دختر و پسر بود که با روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای انتخاب شده است، که دانش آموزان پسر 218 و دختر 102 است. محاسبه داده ها از روش آمار توصیفی شامل فراوانی درصد فراوانی و میانگین و انحراف معیار است و از آمار استنباطی شامل آزمون T استودنت دو گروه مستقل و همبستگی پیرسون و تحلیل واریانس یک راهه و خی دو و با استفاده از نرم افزار SPSS می باشد. ابزار گردآوری پرسشنامه های هویت شخصی، احمدی (1370) پرسشنامه بررسی ارزشها از آلپورت، رنون و لیندزی (1962) و آزمون رشد اخلاقی موسوم به DIT از رست و همکاران (1986 و 1979) استفاده شده است که تمام پرسشنامه ها از روایی و اعتباری بالایی برخوردار است. این تحقیق دارای 10 فرضیه پژوهش است که مورد آزمون قرار گرفته است. نتایج تحقیق نشان داده است بیش 62٪ دانش آموزان دوره متوسطه دارای بحران هویت شخصی هستند و

¹ عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر قدس

ارزش های اقتصادی و زیبایی شناختی در سطح نسبتاً پایین بوده اند؛ در حالیکه ارزش های مذهبی و نظری و سیاسی در سطح بالایی قرار دارند. نتایج نشان داده است که رشد قضاوت اخلاقی در مرحله اول 13٪ و در مرحله چهارم 0/27 و در مرحله پنجم 0/9/7 هستند. در ضمن نتایج نشان داده است که بین دانش آموزان با سطوح مختلف رشد قضاوت اخلاقی از نظر بحران هویت تفاوت معنی داری وجود ندارد. نتایج نشان داده است رشد قضاوت اخلاقی دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود دارد. در مرحله 1 و 2 پسران و در مراحل 3 و 4 و 5 نسبت دختران بیشتر است.

واژه های کلیدی : هویت یابی ، قضاوتهای ارزشی ، رشد اخلاقی

مقدمه

هویت انسان یکی از اساسی ترین و حیاتی ترین دغدغه ها و نگرانی هر کس در زندگی است و این روند عبور از بحران هویت را تمامی انسان ها در زندگی فردی و اجتماعی خود حداقل یکبار تجربه می کنند. در فرآیند عبور از هویت که بعد از سن بلوغ عقلی و شرعی شروع می شود سؤال اصلی و کلیدی چگونگی هویت پذیری و نحوه عبور از این مرحله سخت و سرنوشت ساز است.

بحران هویت بدون شک مهمترین آسیب اجتماعی امروز ایران است که علایم آن را می توان در کلیه روابط اجتماعی و کنش های فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و حتی بین المللی به وضوح مشاهده کرد. تکانه های ناشی از بحران هویت را می توان به سادگی در فرو پاشی آشکار چارچوب ها و پارادایم های اخلاقی، افزایش رذیلت های اجتماعی مانند دروغ و ریاکاری، خشونت در ارتباطات فردی و نهایتاً ارتباط بدنه اجتماعی با نخبگان و شکاف عظیم بین نسلی مشاهده کرد.

از نظر "اریکسون" (1968) هنگامی که شکل گیری هویت به خوبی پیش برود، صمیمیت شکل می گیرد. در این حالت فرد توانایی ایجاد روابط صمیمی و پایدار را که بر وابستگی آزاد، تعهد عمیق، اعتماد، محبت و حمایت استوار است، به دست می آورد.

بنابراین عامل اساسی هویت، رشدشناختی، روانی و اجتماعی است. این دو عامل چنان ارتباط نزدیکی با همدیگر دارند که کلبرگ¹ (1964) روند اجتماعی شدن را تحت تأثیر بوجود آمدن داوری های اخلاقی می داند که طی تماس شناختی فرد با محیط اجتماعی حاصل می شود، از طرف دیگر او رشد اخلاقی را همان ارزش های اساسی درون فرهنگی می داند (کتیبایی، 1362).

از این رو بدیهی است که پیش بینی نماییم که رشد هویت با رشد ارزش ها و قضاوت اخلاقی همراه است (مارسیا، 1980، نقل از اکبرزاده، 1376) و این موضوع اصلی پژوهش حاضر است.

بی تردید مسأله هویت و چگونگی شکل گیری آن اندیشمندان بسیاری از منظرهای مختلف سخن گفته اند. جاری بودن این مباحث در بستر زمان نشانه آن است که هویت حصار نمی شناسد و همواره پویا، زنده و در حال نوسازی تعریف است. بی تردید مسأله هویت نه تنها مسأله ما که مسأله آینده های ما نیز خواهد بود. با توجه به مسائل سیاسی و فرهنگی عصر حاضر می توان پیش بینی کرد که در آینده هویت انسان ها بیش از پیش در معرض دگرگونی و مخاطره قرار خواهد گرفت. مسائلی چون جهانی شدن با ایجاد شرایط متفاوت از یکسو و هویت های متفاوت از یکسو به هویت های متفاوت و شاید کاذب شکل می بخشد و از سوی هویت های متمایز را به نوعی همگونی فرا می خواند.

یکی از عوامل مهم در این دوره باورهای دینی و مذهبی است. باورهای دینی و در مجموع نظام ارزشی و رشد اخلاقی در او همچون واکسنی عمل می کند که انسان را از

¹ - Colberg

گمگشتگی نجات می بخشد، به او هدف می بخشد و او را برای پیمودن راهی که در پیش رو دارد انرژی می بخشد. بسیاری از سؤالات مرتبط با هویت جوانان ریشه در اعتقادات مذهبی و دینی آنان دارد. جوانی که پشتوانه ای به نام خدا دارد، کمتر دچار بیگانگی از خود و بی هویتی می گردد. پس باید به هر طریق ممکن او را یاری نمود و این مهم به دست نمی آید مگر با حمایت بی دریغ خانواده، همسالان خوب، نظام آموزشی سالم و پیگیری و مسئولیتی دلسوز و کارآزموده (قرائتی، 1379: 2).

در این پژوهش، محقق قصد آن دارد تا به بحث هویت در بین نوجوانان و جوانان به عنوان یکی از عظیم ترین و ارزشمندترین منابع انسانی در جامعه پرداخته و ارتباط بین نظام ارزشی و رشد اخلاقی در آنان را با میزان بحران هویت در آنان سنجش نماید. حال سؤالی که در این پژوهش پیش می آید آن است که: آیا بین بحران هویت در دانش آموزان و رشد اخلاقی در آنان ارتباط وجود دارد؟ آیا بیم نظام ارزشی دانش آموزان با هویت یابی آنان ارتباط معناداری می توان یافت و دیگر اینکه آیا بین نظام ارزشی، رشد اخلاقی و هویت یابی دختران و پسران تفاوت معناداری وجود دارد یا خیر؟

اهمیت و ضرورت تحقیق:

تمامی پیامبرانی که آمدند و رفتند، فقط آمدن تا به انسان بگویند کیست؟ خلاصه شعار تمام پیامبران برای زحمات بی دریغ و بی اجر و مزدشان این بوده و بس که انسان را به خود نزدیک کنند و حجاب ها را از پیش روی آنان بردارند (حکیمی، 1370: 19).

تمام مصلحان و اندیشمندان نیز تکیه بر روی این امر دارند که ملتی که خود را بشناسد به بیراهه نخواهد رفت. دکتر علی شریعتی راه سعادت انسان ها را بازگشت به خویشتن خویش می داند و تمامی اندیشمندان پاک طینت این امر را به کرات بیان کرده اند. ریشه های ناسیونالیسم و ملی گرایی نیز در همین امر خلاصه می شود.

اسلام معتقد است که انسان اگر به کرامت خویش پی برده و هویت اصیل و پاک خود را بشناسد، بسیاری از مشکلات امروزی خویش را نداشته باشد و از بسیاری از جرایم، خطاها و کجروی ها به دور می شود. با همین اندیشه کشورهای منفعت طلب برای رسیدن به آمال سیاسی و اقتصادی خود اقدام به دور کردن انسان ها در چهارگوشه ی عالم از هویت خویش می نمایند. مبارزه ی کشورهای استعمارگر با ناسیونالیسم مثبت در کشورهای تحت سلطه، سعی در از بین بردن فرهنگ های اصیل، هجمه های استعمارگران از طریق تهاجم فرهنگی، حمله به ادیان و مذاهب اصول گرا و... همه در راستای رسیدن به اهداف ناپاک آنهاست که باید به طریقی درست با آن مبارزه نمود و این مبارزه تنها از طریق شناخت هویت اصیل خویش و دست یازیدن به آن است (کرامتی، 1382: 16).

متأسفانه با تمام اهمیتی که مبحث هویت و هویت یابی دارد، اما تاکنون در این زمینه تحقیقات چندان مستحکم و دامنه داری صورت نگرفته است و شاید اندیشمندان اندکی در این باره داد سخن داده و تحقیقات اندکی انجام داده اند. بنابراین یکی از دلایل ضرورت های انجام این پژوهش، آن است که درعین اهمیت موضوع، تقریباً در نزد اکثر محققین و اندیشمندان هویت بی هویت است.

از سوی دیگر دانش آموزان به عنوان پتانسیل های ارزشمند جامعه در معرض بحران هویت از جنبه های گوناگون قرار داشته و چنانچه این قشر از دست برود، ضربات سنگینی بر پیکرده ی اجتماع وارد خواهد شد. بنابراین تحقیق در این زمینه ضرورت دو چندان پیدا می کند که باید پژوهشگران با دقت و انصاف وارد این حریم شده و سعی در حل مشکلات و معماهای موجود بنمایند.

روش:

برای اجرای این پژوهش با توجه اهمیت موضوع و هدفهای مورد نظر روش توصیفی از نوع پیمایشی است.

جامعه آماری این پژوهش دانش آموزان دوره متوسطه شهرستان اسلامشهر که در سال تحصیلی 1386-1387 مشغول به تحصیل بوده اند که تعداد کلی دانش آموزان 21984 نفر را تشکیل می دهند.

روش نمونه گیری با توجه به جامعه آماری و با استفاده از جدول مورگان و حسی 320 دانش آموزان دوره متوسطه اسلامشهر انتخاب گردید. روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای که دانش آموزان دختر و پسر به نسبت انتخاب شده اند که دانش آموزان پسر 218 و دانش آموزان دختر 102 نفر انتخاب شده اند.

در این پژوهش نیز اساس موضوع پژوهش از 3 پرسشنامه ای استاندارد اصلی برای آزمون فرضیه ها و 2 پرسشنامه ی فرعی برای اعتباریابی استفاده گردیده است. پرسشنامه ی «هویت شخصی» احمدی (1370)، پرسشنامه «بررسی ارزشها» از آلپورت، رنون و لیندزی (1962) و آزمون رشد قضاوت اخلاقی موسوم به DIT از رست و همکاران¹ (1986 و 1979) سه پرسشنامه اصلی بوده که تحقیق به وسیله ی آنها انجام شده است.

¹ Rest & et al

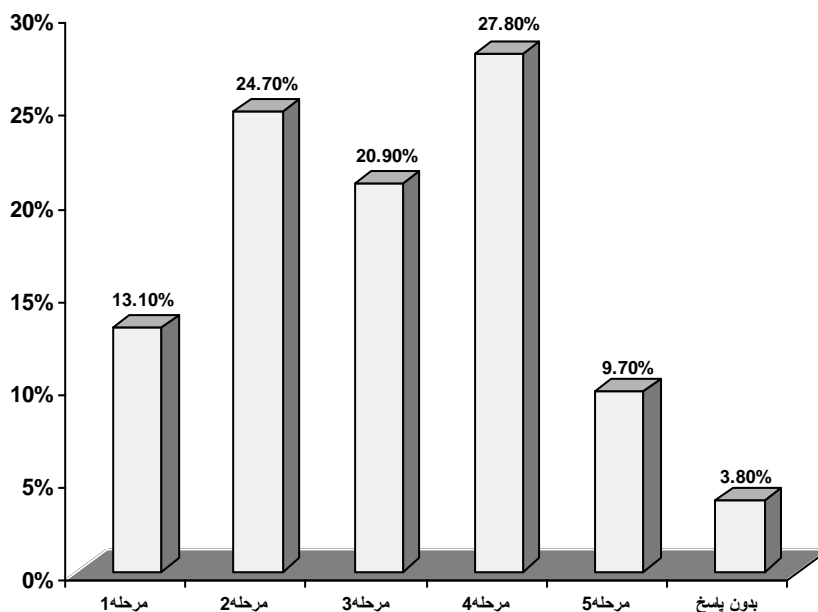
یافته ها:

طبقه بندی افراد بر اساس مراحل رشد قضاوت اخلاقی

جدول 1. توزیع فراوانی وضعیت رشد قضاوت اخلاقی آزمودنی ها

مراحل رشد قضاوت اخلاقی	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تراکمی
مرحله 1	42	13/1	13/1
مرحله 2	79	24/7	37/8
مرحله 3	67	20/9	58/7
مرحله 4	89	27/8	86/5
مرحله 5	31	9/7	996/2
بدون پاسخ	12	3/8	100
کل	320	100	

چنان که در جدول بالا ملاحظه می شود، 27/8 درصد از افرادی که در این پژوهش شرکت داشته اند، از نظر رشد قضاوت اخلاقی در مرحله چهارم قرار دارند و این در حالی است که تنها 9/7 درصد از آنها در مرحله پنجم و 13/1 درصد نیز در مرحله اول هستند. نتایج بالا در نمودار ستونی زیر خلاصه شده است.

شکل 1. نمودار ستونی مراحل رشد قضاوت اخلاقی آزمودنی ها

بخش دوم : تحلیل داده ها

در این بخش با استفاده از مدل های آماری مناسب هر یک از فرضیه های پژوهشی را مورد آزمون قرار خواهیم داد:

فرضیه اول: از نظر بحران هویت یابی بین سطوح مختلف رشد قضاوت اخلاقی دانش آموزان تفاوت وجود دارد.

جهت آزمون فرضیه اول پژوهش از مدل آماری تحلیل واریانس یک راهه استفاده شد که خلاصه محاسبات مربوط به آن در جدول زیر منعکس شده است :

جدول 2. خلاصه آزمون تحلیل واریانس جهت مقایسه بحران هویت دانش آموزان با سطوح مختلف رشد قضاوت اخلاقی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	نسبت f	سطح معناداری
بین گروهی	144/8	4	36/2	2	0/08
میان گروهی	5248/1	303	17/3		
کل	5032/9	307			

چنانکه جدول بالا نشان می دهد نسبت F بدست آمده در سطح $\alpha=0/05$ معنادار نیست. بنابراین نمی توان فرض صفر مبنی بر عدم وجود تفاوت بین میانگین بحران هویت بین شش گروه از را رد کرد. از این روی می توان نتیجه گرفت که بین دانش آموزان با سطوح مختلف رشد قضاوت اخلاقی، از نظر بحران هویت تفاوت معناداری وجود ندارد.

فرضیه دوم: بین جنسیت و رشد قضاوت اخلاقی دانش آموزان رابطه وجود دارد.

فرضیه دو م نیز با استفاده از مدل آماری χ^2 مورد آزمون قرار گرفت که محاسبات مربوط به آن در جدول زیر خلاصه شده است:

جدول 3. خلاصه آزمون χ^2 جهت سنجش رابطه بین جنسیت و رشد قضاوت اخلاقی

گروه ها	مرحله 1		مرحله 2		مرحله 3		مرحله 4		مرحله 5		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
دختر	6	6/3	18	18/8	31	32/3	30	31/3	11	11/5	96	100
پسر	36	17	61	28/8	36	17	59	27/8	20	9/4	212	100
جمع	42	13/6	79	25/6	67	21/8	89	28/9	31	10/1	308	100
معناداری		=0/01 سطح		=4 درجه آزادی				$\chi^2=15/83$		0/227 میزان رابطه		

براساس اطلاعات جدول بالا میزان χ^2 به اندازه ای بزرگ است که با درجه آزادی 4 در سطح معناداری 0/01 معنادار باشد ($p=0/01$ ، $df=4$ ، $\chi^2=15/83$). بنابراین می توان فرضیه صفر را در سطح معناداری 0/01 به نفع فرضیه تحقیق رد کرده و با 99 درصد اطمینان نتیجه گرفت که بین جنسیت دانش آموزان و رشد قضاوت اخلاقی آنان رابطه وجود دارد. که آماره کرامر میزان این رابطه را 0/227 نشان می دهد. به عبارت دیگر می توان گفت که از نظر رشد قضاوت اخلاقی دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود دارد، به طوری به نظر می رسد در مرحله 1 و 2 نسبت پسران و در مراحل 3، 4 و 5 نسبت دختران بیشتر است.

بحث و نتیجه گیری:

آزمون فرضیه اول پژوهش

از نظر بحران هویت یابی بین سطوح مختلف رشد قضاوت اخلاقی دانش آموزان تفاوت وجود دارد. جهت آزمون فرضیه اول پژوهش از مدل آماری تحلیل واریانس یک راهه استفاده شد که نتایج نشان داده است نسبت F بدست آمده در سطح $\alpha=5\%$ معنادار نیست بنابراین نمی توان فرض صفر مبنی بر عدم وجود تفاوت بین میانگین بحران هویت بین شش گروه را رد کرد از این رو می توان نتیجه گرفت که بین دانش آموزان سطوح مختلف رشد قضاوت اخلاقی از نظر بحران هویت تفاوت معنی داری وجود ندارد.

نتایج این تحقیق با پژوهش های انجام شده نتایج مشابه ای بدست نیامده است به عنوان نتایج پژوهش سطوح مختلف تعجبی، رشد قضاوت اخلاقی دانشجویان بوعلی همدان و میزان بحران هویت یابی دانشجویان تفاوت معنی داری وجود داشته است و در برخی پژوهش ها در ارتباط با دانش آموزان انجام گرفته است نتایج یکسانی داشته است.

نتایج فرضیه دوم تحت عنوان جنسیت و رشد قضاوت اخلاقی دانش آموزان رابطه وجود دارد. نتایج نشان داد براساس آزمون χ^2 با درجه آزادی 4 و در سطح معناداری 1٪ می توان فرضیه صفر را در سطح معناداری 1٪ به نفع فرضیه تحقیق رد کرد و با 99 درصد اطمینان نتیجه گرفت که بین جنسیت دانش آموزان و رشد قضاوت اخلاقی آنان رابطه وجود دارد و به عبارت دیگر می توان گفت از نظر رشد اخلاقی دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معنی داری وجود دارد نسبت پسران در مرحله 1 و 2 و دختران در مرحله 3، 4 و 5 بیشتر است پس می توان نتیجه گرفت در مراحل مختلف رشد ارزشهای اخلاقی جنسیت اثرگذار است.

در خصوص این فرضیه در سایر پژوهشها نتایج مشابه ای بدست آمده است و از هم خوانی لازم برخوردار است.

نتایج آزمون فرضیه سوم پژوهش تحت عنوان اینکه بین دانش آموزان دختر و پسر از نظر ارزش نظری تفاوت وجود دارد.

این فرضیه با استفاده از آزمون t نتایج نشان داده است که t مشاهده شده بزرگتر از جدول بحرانی با درجه آزادی 318 و در سطح 5٪ نیست بنابراین نتیجه می گیریم که از نظر ارزش نظری بین دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معنی داری وجود ندارد.

نتایج آزمون فرضیه چهارم پژوهش تحت عنوان اینکه بین دانش آموزان دختر و پسر از نظر ارزش اقتصادی تفاوت وجود دارد. t مشاهده شده بزرگتر از t جدول بحرانی با درجه آزادی 318 در سطح خطاپذیری 1٪ است پس با 99 درصد اطمینان می توان نتیجه گرفت که از نظر ارزش اقتصادی بین دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود دارد اما با مقایسه میانگین های دو گروه مشخص می شود که دانش آموزان پسر به طور معناداری بیشتر از دانش آموزان دختر به ارزشهای اقتصادی اهمیت می دهند. تقویت

نظام ارزش اقتصادی باعث شدت یافتن بحران هویت در دانش آموزان می گردد. نتایج این تحقیق با تحقیقات دیگران همخوانی دارد.

نتایج آزمون فرضیه پنجم پژوهش تحت عنوان اینکه بین دانش آموزان دختر و پسر از نظر ارزش زیبایی جویی تفاوت وجود دارد.

چون t مشاهده با درجه آزادی 318 و درصد خطاپذیری 5٪ از t جدول بحرانی بزرگتر است و با 95 درصد اطمینان نتیجه بگیریم که دانش آموزان دختر به طور معناداری بیشتر از دانش آموزان پسر به ارزش های زیبایی جویی اهمیت قایل هستند.

نتایج بررسی ها نشان داده است که هرچه میزان ارزشی زیبایی جویی در افراد خوب می یابد سطح بحران هویت در آنان کاهش می یابد به عبارت دیگر تقویت نظام ارزشی زیبایی جویی شاید بتوان در کاهش یافتن بحران هویت در افراد گردد. البته در ارتباط با پسران نمی توان به نتایج قطعی رسید اما تحقیقات نشان داده که در مورد دختران مصداق دارد.

نتایج فرضیه ششم تحقیق تحت عنوان اینکه بین دانش آموزان دختر و پسر از نظر ارزش اجتماعی تفاوت وجود دارد چون t مشاهده شده با درجه آزادی 318 در سطح خطاپذیری 5٪ از t دو جدول بحرانی کوچکتر است بنابراین می توان نتیجه گرفت که از نظر ارزش اجتماعی بین دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معنی داری وجود ندارد. نتایج این تحقیق با تحقیقات دیگران همخوانی دارد.

نتایج فرضیه هفتم پژوهش تحت عنوان اینکه بین دانش آموزان دختر و پسر از نظر ارزش سیاسی تفاوت وجود دارد. چون t مشاهده با درجه آزادی 318 در سطح خطاپذیری 1 درصد از t دو جدول بحرانی بزرگتر است با 99 درصد اطمینان می توان نتیجه گرفت که دانش آموزان پسر به طور معناداری بیشتر از دانش آموزان دختر به ارزشهای سیاسی اهمیت می دهند.

نتایج فرضیه هشتم پژوهش تحت عنوان اینکه بین دانش آموزان دختر و پسر از نظر ارزش مذهبی تفاوت وجود دارد. چون t مشاهده شده با درجه آزادی 318 در سطح خطاپذیری 5٪ از خی دو جدول بحرانی کوچکتر است بنابراین می توان نتیجه گرفت که بین دانش آموزان دختر و پسر از نظر ارزش مذهبی تفاوت معناداری وجود ندارد. نتایج تحقیقات نشان داده است که هرچه میزان نظام ارزشی در افراد قوت می یابد سطح بحران هویت درآزمودنی کمتر می شود. به بیان دیگر تقویت نظام ارزشی مذهبی باعث کاهش یافتن بحران هویت درآزمودنی ها می گردد.

در خصوص انطباق فرضیه های 3 تا 8 در پژوهش محمدی روزبهانی (1378) وی در ارتباط با هویت یابی با اخلاق اقدام نموده است نتایج تحقیق وی نشان می دهد که در بین آزمودنی ها بین ارزش های نظری اجتماعی و دینی با بحران هویت، همبستگی منفی وجود دارد. و ارزش های سیاسی و نظری با هویت رابطه ای یافت نشد و همچنین رشد اخلاقی با کاهش بحران هویت همراه است. نتایج تحقیق تعجبی سال (1386) وی در ارتباط ارزش های مذهبی و هویت یابی رابطه معنادار و منفی وجود داشت.

نتایج فرضیه نهم پژوهش تحت عنوان اینکه بین سلسله نظام ارزش دانش آموزان و بحران هویت آنان رابطه وجود دارد. ماتریس همبستگی بین سلسله مراتب نظام ارزشی و بحران هویت دانش آموزان نشان داده است که تنها بین متغیر بحران هویت و ارزش های زیبایی جویی و مذهبی رابطه ای منفی و معناداری در سطح 1٪ وجود دارد به عبارت دیگر هرچه میزان بحران هویت دانش آموزان کاهش می یابد ارزش های زیبایی جویی و مذهبی آنان افزایش می یابد و این درحالی است که متغیر بحران هویت با ارزش های نظری، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی رابطه معناداری وجود ندارد.

در پژوهش های انجام شده نیز نتایج مشابهی به دست آمده است تعجبی (1371) بین نظام ارزش اقتصادی و زیبایی جویی و ارزش سیاسی دختر و پسر تفاوت معنی داری

وجود داشته و بین نظام ارزش اجتماعی، نظری و مذهبی دختر و پسر تفاوت معنی داری وجود نداشت.

شمسایی (1371) در پژوهشی که روی ارزش های نوجوانان در طبقات مختلف اقتصادی اجتماعی انجام داد نتیجه گرفت که بین ارزش های نوجوانان دختر و پسر در هر طبقه اجتماعی و اقتصادی تفاوت معناداری وجود دارد. و سلسله مراتب ارزش ها در پسران عبارتند از سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، مذهبی، نظری و زیبایی گرایی و در دختران عبارتند از مذهبی، اجتماعی، زیباگرایی، سیاسی، اقتصادی و نظری تفاوت نمرات ارزش ها در پسران در طبقات مختلف اقتصادی، اجتماعی معنادار بوده است. همایونفر (1372) نتیجه گیری نمود که بین ارزش های دختران و پسران تفاوت معناداری وجود دارد.

نتایج آزمون فرضیه دهم پژوهش تحت عنوان اینکه بین میزان بحران هویت دانش آموزان دختر و پسر تفاوت وجود دارد. چون t مشاهده در سال خطاپذیری 5٪ و درجه آزادی 178 می توان نتیجه گرفت با 95 درصد اطمینان که دانش آموزان دختر بیشتر از دانش آموزان پسر دارای بحران هویت هستند.

تحقیقات عبدالرسول کریمی (1375) و مرتضی منطقی (1383) در بین دختران و پسران در بعد هویت یابی تفاوت معناداری وجود نداشته است.

البته در این پژوهش تقریباً نشان داده است که بین دختران و پسران در هویت جویی بسیار بسیار کم و نامحسوس است چون مشاهده شده $1/99$ و t بحران $1/96$ بوده است ولی با احتیاط می توان گفت تفاوت ضعیفی بین دختران و پسران از نظر هویت جویی وجود دارد.

کتابنامه

- آناستازی، ا.، (1361). «روان آزمایی»، ترجمه ی: محمدتقی براهنی، تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دوم.
- اتکینسون، ریتا، (1382). «زمینه ی روان شناسی»، ترجمه ی: محمدتقی براهنی، تهران: رشد.
- احدی، حسن و بنی جمال، شکوه سادات، (1366). «روان شناسی رشد»، تهران: چاپ و نشر بنیاد.
- احدی، حسن و محسنی، نیک چهره، (1373). «روان شناسی رشد»، تهران: چاپ و نشر بنیاد.
- احدی، حسن و محسنی، نیک چهره، (1380). «روان شناسی رشد»، تهران: شرکت پردیس.
- احدی، حسن و فرهاد، جمهری، (1385). «روان شناسی رشد»، تهران: پردیس.
- احمدی، احمد، (1369). «روانشناسی نوجوان و جوانان شخصیتی»، تهران: رودکی.
- احمدی، سید احمد، (1368). «بررسی مقدماتی گرایش های ارزشی در دانشجویان دانشگاه اصفهان»، مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان، جلد دوم، شماره 1 و 2.
- احمدی، سید احمد، (1382). «بحران هویت در دوره نوجوانی و چگونگی ارزیابی آن»، برگزیده مقالات سمینار بررسی مسایل نوجوانان، اصفهان: دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.
- اکبرزاده، نسرين، (1376). «گذر از نوجوانی به پیری»، چاپ اول، تهران: بی جا.
- امیری، علی، (1362). «تربیت در رابطه با ارزشها»، مجله پیوند، خرداد، مرداد و شهریور.
- اینگلهارت، رونالد، (1382). «تحول فرهنگی در جامعه ی پیشرفته ی صنعتی»، ترجمه ی: مریم وتر، تهران: کویر، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- تاجیک، محمدرضا، (1384). «روایت غیریت و هویت در میان ایرانیان»، تهران: فرهنگ گفتمان.
- تیموری، کاوه، (1377). «بررسی و مقایسه ی نظام ارزشهای پسران و پدران و عوامل مؤثر بر آن در شهر تهران»، پایان نامه ی ارشد، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.

- تیموری، کاوه، (1378). «بررسی نظام ارزشهای نوجوانان شهر تهران و عوامل مؤثر بر آن»، فرهنگ عمومی بهار و تابستان، شماره 18 و 19.
- جلالوندیان، علی، (). «بررسی رابطه ی نظام ارزشی و رضایت شغلی معلمان کودکان استثنایی در استان همدان»، پایان نامه ی کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تهران.
- چلپی، محمود، (1375). «جامعه شناسی نظم، تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی»، تهران: نشر نی.
- خاشعی ورنامخواستی، مسعود، (1382). «بررسی نظام ارزشی دانش آموزان دوره متوسطه شاهین شهر در سال تحصیلی 82-1381»، اصفهان: پژوهشگاه معلم.
- دانشگاه بوعلی سینا، (1385). «مجموعه مقالات ملی پژوهش های قرآنی حوزه و دانشگاه»، تهیه و تنظیم دانشگاه بوعلی سینا.
- رفیع پور، فرامرز، (1378). «آناتومی جامعه»، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- سیف، سوسن و همکاران، (1385). «روانشناسی رشد»، تهران: انتشارات رشد، چاپ 18.
- شاملو، سعید، (1382). «بهداشت روانی»، تهران: رشد.
- شرفی، محمدرضا، (1381). «جوان و بحران هویت»، تهران: سروش، چاپ دوم.
- شریعتی، علی، (1372). «بازگشت به خویشتن»، تهران: حسینیه ارشاد.
- شکلتون، فلچر، سی، (1374). «تفاوت های فردی»، ترجمه ی: یوسف کریمی و فرهاد جمهری، تهران: فاطمی.
- شمسیان، داوود، (1371). «سلسله مراتب ارزشهای نوجوانان دختر و پسر شهرستان تهران»، پایان نامه ی کارشناسی ارشد، تهران: دانشکده مدیریت و برنامه ریزی آموزش و پرورش.
- شهرآرای، مهران، (1375). «رشد پیشرفته»، تهران: دانشگاه تربیت معلم.
- شیخی، شهرزاد، (1380). «بررسی رابطه بین نظام ارزشهای معلم و نظام ارزشهای دانش آموزان در دوره متوسطه و پیش دانشگاهی شهر شیراز»، پایان نامه ی کارشناسی ارشد، شیراز: دانشگاه شیراز.
- طیبی نیا، موسی، (1383). «بررسی هویت فرهنگی و عوامل مؤثر بر آن»، تهران.
- فرامرزی، داوود، (1378). «نظریه ساختار مدور ارزشهای شواتز»، (نامه پژوهش)، شماره 14 و 15.

- کتیرائی، محمود، (1348). «از خشت تا خشت»، تهران: دانشگاه تهران.
- گودرزی، سعید، (1384). «بررسی تغییر ارزشهای جوانان 25-29 ساله ی شهر همدان و عوامل مؤثر بر روی آن»، همدان: پژوهشگاه معلم.
- ماسن، پاول هنری و همکاران، (1380). «رشد شخصیت کودک»، ترجمه ی: مهشید یاسایی، تهران: نشر مرکز، ماد.
- محمد خلیفه، عبداللطیف، (1378). «بررسی روان شناختی تحول ارزشها»، ترجمه ی: سیدحسن سیدی، تهران.
- محمدی روزبھانی، کیانوش، (1378). «بررسی نظام ارزشی. رشد اخلاقی با هویت یابی در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز»، اهواز: دانشگاه شهید چمران.
- مزلو، آبراهام، (1367). «انگیزش و شخصیت»، ترجمه ی: احمدرضا رضوانی، مشهد: آستان قدس رضوی، معاونت فرهنگی.
- مساواتی آذر، مجید، (1372). «مبانی جامعه شناسی»، تبریز: احرار.
- مظفری، عباسعلی، (1380). «ارزشها درآسیب شناسی فرهنگی»، تهران: وزارت آموزش و پرورش، مجله ی تربیت، شماره سوم.
- ملکی، امیر، (1378). «بررسی رابطه پایگاه اجتماعی- اقتصادی خانواده با گرایش ارزشی نوجوانان»، خبرنامه فرهنگ و پژوهش، معاونت پژوهش و آموزش وزارت فرهنگ، شماره 54.
- منطقی، مرتضی، (1383). «روانشناسی نسل سوم»، چاپ نشده.
- همایون فر، فاطمه، (1373). «مقایسه ی نظام ارزشهای دختران و پسران شهر سمنان»، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشکده مدیریت و برنامه ریزی وزارت آموزش و پرورش.
- هودشتیان، عطا، (1381). «مدرنیته، جهانی شدن و ایران»، تهران: چاپخش.
- Berzomsky, M. (1993). "The role historical context in the identity formation process of late adolescence, youth and society".
- Erikson, E. H. (1959). "Identity and the life cycle", New York, W. W. Norton & Co, INC.

- Erikson, E. H. (1968). "Identity, youth, and crisis", New York, W. W.
- Krager, J. (1997). "Identity in adolescence", New York,